

SEBZE İHRAÇ EDEN BAŞLICA MEMLEKETLER

Yazan: Abdurrahman YAZGAN (1)

Sebze ihraç eden memleketlerin saha olarak en büyüklerinden biri olan Fransa'nın sebzecilik sahası 504.000 hektar olarak tahmin edilmiştir (1). İstatistiği yapılmış memleketlerden İspanya ve Romanya'nınki 180.000 ve Bulgaristan'ınki 92.700 hektardır. Sonuncu rakama patates dikim sahaları da dahildir.

500.000 hektarlık sebzecilik sahasıyla Türkiye'miz, saha itibarı ile Fransa'ninkine eşit bir durum arz etmektedir. 1968 - 1972 ikinci kalkınma plânında sebzecilik sahalarımızın daha da arttırılması öngörülmüştür.

Gelişmiş memleketlerde toplam ekonomik inkişaf ziraat sektörünü ikinci plânda bırakmıştır. İç piyasa zorlaması olarak birim sahadan azami verim alındığı için kesif bir ziraat şekli olan Sebzecilik Ziraî Sektör içinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Gelişmemiş memleketlerde (Cezayir hariç) ise durum farklıdır. Bu memleketlerde ekstensif olarak yapılan ziraat millî gelirin takriben %45 ini teşkil etmektedir. Bu sebepten sebzecilik millî gelir içerisinde yerini alamamaktadır. Nitekim ziraata elverişli 26 milyon hektarlık saha içerisinde sebzecilik sahalarımız 500.000 hektardır.

Bütün bunlara rağmen sebzeciliğin ihracat için önemi küçümsenerek derecede değildir. İspanya, İtalya, Cezayir, İsrail gibi bizimle eşit iklim şartlarına sahip memleketlerde toplam ekonomik hayat ve randıman muvazenesi her şeyden evvel sebzeciliğin meyvecilikle beraber ihraç imkânlarına bağlıdır. Çoğu Akdeniz Bölgesinde olan bu memleketlerde Sebzecilik sadece ziraat içinde değil toplam ekonomik hayat içerisinde de önemli bir yer tutmaktadır.

Konu ilerledikçe görüleceği gibi sebze ihraç eden başlıca memleketlerin çoğu kış donlarından ari, sıcaklık ve rutubet dalgalanmaları az, sulama imkânları iyi veya iyileşme yolunda olan Akdeniz Bölgesindedir. Sadece Hollanda ve Balkanların Hollandası denen Bulgaristan ve diğer Balkan memleketleri sera tekniğini ilerleterek hattâ Akdeniz'deki açıkta sebzeciliği geride bırakacak bir ilerleme göstermişlerdir.

(1) Sebzecilik Seksiyonunda Mütchassıs.

Bu açıklamalar bize Akdeniz ve Ege sahillerimizin sebze ihraç edecek tabii imkânlarla sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Marmara ve Trakya Bölgemizde seracılığı ilerleterek Bulgaristan'la yarışa girebilme imkânlarımız mevcuttur.

Sebze İthal Eden Memleketlerin Durumu :

Sebze ithal eden memleketler, Kuzey Batı Avrupada özellikle Almanya ve İngiltere'dir. İthal yapan küçük memleketler İsveç, Norveç, Danimarka, İsviçre'dir.

Ayrıca Fransa, Hollanda ve Belçika gibi hem ihraç ve hem de ithal yapan memleketler vardır. Bu sebze ithali yapan memleketlerin sebze ihraç eden memleketlere olan vasatı uzaklığı 1500 km. dir.

Bu durum Birleşik Amerika'nın sebze ithali ve ihracı yapan eyaletlerine benzetilebilir. Amerika'da Kaliforniya, Teksas, Arizona ve Florida sebze yetiştiren bölgelerdir. Bu bölgelerin Kuzey doğu tüketim sahalarına olan uzaklığı 3.000 km. in üzerindedir.

Yapılan istatistikler bu uzun nakliye zorlukları karşısında sebzele-
rin taze olarak sarfından ziyade yaş konserve ve bilhassa son zamanlar-
da derin dondurma şekillerinde tüketildiğini göstermektedirler. Avrupa'-
da da aynı eğilim artık başlamış durumdadır.

1920 - 1960 arası yapılan istatistikler ve bunların çok yönlü kore-
lasyonları sebze istihlâkinin bu zaman zarfında % 60 oranında arttığını
göstermiştir. Bu artış meyve istihlâkinde %13 tür.

Sebze istihlâkindeki bu artış kaba sebzelerden çok narin sebzeler-
de olmaktadır. Kaba sebzeler birim sahadan çok verim getiren ve geniş
sahalarda yetiştirilen sebzelerdir. Bunlar başlâhana ve çoğu kökleri ye-
nen sebzelerdir. Narin sebzeler ise taze olarak hasat edilen ve öylece pa-
zara getirilen birim sahadan verimleri az ve yetiştirilmeleri emek iste-
yen sebzelerdir. Bunlar kuşkonmaz, karnabahar, domates, biber, fasul-
ya v.s. dir (4).

Sebze ithal ve ihraç memleketleri arasındaki mesafe faktörü bize
Almanya ve İngiltere'ye yakın olan memleketlerin biraz daha uzak olan
memleketlerle rekabet halinde olduğunu gösterir. Buna karşılık bu iki
ana ithal memleketinden güneye doğru uzaklaştıkça sıcaklık artmakta
ve sebzeciliğe daha müsait şartlar meydana gelmektedir.

Fakat Hollanda ve Bulgaristan gibi iklim şartları pek elverişli ol-
madığı halde tekniklerini ilerleterek rekabet yarışında sayı alan mem-

leketler de vardır. Hollandanın ayrıca, tüketim bölgelerine yakınlığı, örnek bir satış organizasyonu, otomatik kalite kontrolü ve piyasa isteklerine çok kolay intibak etme kabiliyeti bu memleketi birinci sınıf sebze ihraç eden memleketler arasına sokmuştur.

Yola dayanıksız sebzeler bakımından Güney Avrupa memleketleri Kuzey Batı Avrupa'ya sebze ihraç eden uluslar arasında birinci mevkii almışlardır.

Fas, Cezayir ve İsrail iklim şartları bakımından iyi bir durum arzettikleri halde tüketim merkezlerine uzaktırlar. Bu memleketler nakliye imkânlarını geliştirmek zorundadırlar.

Nakliye kolayıklarım sağlamak maksadiyle yurdumuzda da soğuk sistemli kamyon endüstrisine şiddetle ihtiyaç vardır. Bu meyanda satış organizasyonlarımızı ıslah etme ve sulama imkânlarımızı tam kullanmak suretiyle sebze ihracı yapabilmek pek âlâ mümkündür.

Sebze ihraç etmekle memleketimiz döviz kazanacağı gibi sebze ihraç eden bölgeler de iktisaden kalkınma imkânlarına kavuşacaklardır. Belki de bu ikinci nokta en az birincisi kadar önemlidir. Diğer yönden birim sahadan alınan randıman yükselecek ve Ziraat sektöründe çalışan ve kışın işsiz kalan halka da iş sahası açılmış olacaktır.

İthal memleketlerinin gittikçe artan sebze tüketimi daha da artacağına benzemektedir. Zira gelirin yüksek oluşu ve bütün sene narin sebze veme ihtiyacı bunun başlıca delilleridir.

İthal memleketlerinden meselâ: Almanya'da domates hasadı yazın sonlarında yapılmakta ve iç piyasadaki tesirini eylül ve ekim aylarında göstermektedir. Diğer aylarda Almanya, domatesi öteki memleketlerden alır. Domates piyasası Almanya'da şöyle bir senelik seyir takip eder.

İhracat kampanyasını İspanya ekim ayında açar. Bu kampanyaya Kanarya Adaları kasımında katılır. Bunların her ikisinde temmuza kadar Almanya'ya domates gönderirler. Bu gönderme bilhassa aralık - nisan ayları arasında yoğunlaşır. Nisanda Kuzey Afrika memleketlerinden (Fas) domates gelmeye başlar. Mayıs ortasında Hollanda'nın ısıtmalı seralarında domates artık olgunlaşmıştır. Bundan 2-3 hafta sonra İtalya sıraya girer. Hollanda ve İtalya haziran ile ağustos arası çoğu Hollanda'dan olmak üzere Almanya'ya domates gönderir. Haziran sonunda Bulgaristan domatesleri görülmeye başlar. Bunu da Macaristan ve Yugoslavya takip eder.

En yüksek domates fiyatları mayıs-haziran aylarına rastlar. Kasım - nisan fiyatları da iyidir.

Her sebze için rakamlar da vererek böyle bir tablo yapmak raiim-kün ise de bu yazının çerçevesine giremeyeceğinden vazgeçilmiştir. Ancak küçük sebzelerden bile para kazanabileceğimizi göstermek bakımından maydonozu ele alalım.

Maydanoz kök ve yaprak maydanoz olmak üzere iki kısma ayrılır. Kök maydanoz İngiltere’de çok arzu edilir.

Yaprak maydanozun kıvrıkcık yapraklısı Almanya’da çok istenir. Düz yapraklılar makbul değildir.

Kök maydanozlar kasımdan ocak ayına kadar pazara arz edildiği halde yaprak maydanozu bütün sene pazarda görmek mümkündür.

Yaprak maydanoz Almanya’da ocak-mayıs arası yetişmez. O zaman Fransa (Perpignon ile Avignon’un Kuzey doğusundaki Château - Renard kısımları), İtalya ve Hollanda maydonozu Almanya piyasasında görülür. Hollanda ancak asgari 50 gr. lık rüzgârda kurutulmuş bağlar halinde maydonoz ihracı yapmaktadır (2).

Almanya’ya ihraç edilebilecek en mühim sebzeler domates, karnabahar, soğan, baş salata ve salatalıktır. İkinci derecede havuç, turp, kök kereviz, ıspanak, fasulye (son zamanlarda ithali fazlalaşmaktadır), kuşkonmaz, pırasa, enginar, maydanoz, yaprak kereviz v.s. (1).

Lâhana ve lâhana grubunun ihraç şansı gittikçe azalmaktadır.

İhraç Memleketlerinin Genel Durunları :

Türkiyemiz iklim ve toprak istekleri bakımından sebzeciliğe elverişlidir. Esasen dünyada sebze ihraç eden memleketlerin Amerika’da Kaliforniya ve Florida hariç hemen hepsi Akdeniz kuşağındadırlar. Bu memleketler de kendi aralarında rekabet halinde bulunmaktadır. Bizimde bu rekabet içerisinde yer alabilmemiz bakımından bu ihraç memleketlerini tanımamızda fayda vardır.

Resmi müesseselerin ihracat maksadiyle getirecekleri çeşitler genellikle, ihracat yapan ulusların yetiştirdiği çeşitlerdir. Enlem dereceleri bilhassa gün uzunluğuna hassas olan sebzelerde mühim bir faktör olduğundan ihraç memleketleri bahsedilirken şehir ve bölge isimleri de verilmiştir (4).

H O L L A N D A

Hollanda’nın mutedil iklimi sebzeciliğe çok müsaittir. Yağış ortalama olarak 738 mm. dir. Senelik sıcaklık ortalaması 9,4°C dir. Fakat senelik güneşli geçen zaman 1570 saattir. Bu rakam diğer güney memle-

ketlerine nazaran düşüktür. İklim şatları Batı Almanya sebze bölgele-
rinden daha iyidir. Fakat her ikisinin faydalı ve mahzurlu tarafları bir
muavazene teşkil etmektedir. Toprak durumları da Sebzeciliğe çok mü-
saittir. Özellikle sulama taban suyunun kolay ayarlanması sebebiyle hiç-
bir zorluk göstermemektedir. Birçok kanallar meselâ: kuzey Hollanda
da işletme idaresini zorlaştırmaktadır. Bentler yapmak suretiyle de-
vamlı olarak yeni verimli sahalar kazanılmaktadır.

Sebzecilik için en önemli il **Südholland** ilidir. Bu ilde 11.020 ha.
açıkta ve 2.779 ha. cam altında bahçecilik yapılmaktadır. (Bu rakamlar
1958 senesine aittir. 1968 de bilhassa cam altı bahçeciliğinin çok geli-
miş olduğunu düşünmek icab eder.) İki önemli sebzecilik merkezi
Westland (Naaldwijk) ve **De kring** (Loosduinen, Delf ve Rotterdam)
1400 ha. açıkta ve 1.050 ha. cam altındaki bahçeleriyle göze çarpar. Hol-
landa'nın bu bölgesi Güney Hollanda cam sahası diye anılır. Fakat açık-
ta sebzecilik de bu bölgede terakki halindedir. (Westland 1.715 ha, de
Kring 2.394 ha.). Westlan'da yetiştirilen önemli sebzeler domates, baş
salata, erkenci karnabahar, hindiba, salatalık, Brüksel lâhanası ve ıspa-
naktır. De Kring'de salatalık, domates, baş salata, hindiba ve karnaba-
har yetiştirilir. **Ijsselmonde** adasında 1683 ha. lık açıkta sebzecilikte bil-
hassa karnabahar, Brüksel lâhanası, salatalık, başsalata, hindiba, ziko-
ri ve kök kereviz yetiştirilmektedir. **Goree overflakkee** adası bilhassa to-
humdan yetişen soğanlar (1.981 ha.) ile diğer soğanları ve zikori yeti-
ştirmektedir.

Kuzey Hollanda 6.482 ha. açıkta ve 147 ha. cam altındaki sebze sa-
haları ile ikinci plânda kalmaktadır. Bu bölgede arazi kanallarla par-
sellere ayrılmıştır. Bilhassa **West Friestland** 3.943 ha açıkta sebzeciliği
ile kış lâhanası ve sonbahar karnabaharı bakımından ağırlık noktasını
teşkil etmektedir. (**Geestmeram bacht, Broek op Langendijk, Noord -**
scharwoude). Güneye doğru sebze yetiştirme sahaları Avernhorn'dan
Beemster'e kayar. Sahil yöneyinde **Kennemerland (Alkmaar)** havuç,
başsalata, ıspanak v.s. yetiştirilmektedir. **Amsterdam** havalisi geniş açık-
ta sebzeciliği yanında seralarda hıyar, zikori, başsalata ve hindiba ye-
tiştirmektedir. **Limburg** 5.658 ha. açıkta ve 178 ha. cam altında sebze-
liği ile üçüncü plânda gelmektedir. Burada 5.000 ha. dan fazla arazide
Verlo - Horsrda kuşkonmaz, turşuluk salatalık, domates ve başsalata
yetiştirilmektedir.

Küçük ekim sahaları Breda, Zundert ve Ouden Bosch'da **Nord bra-
bant** havalisinde bulunmaktadır. Buralarda fasulya, Brüksel lâhanası,
ıspanak ve pırasa yetiştirilmektedir. **Bergen op Zoom** havalisinin kuş-
konmazları bilhassa meşhurdur. **Zeeland** ilinde Süd Beveland ve Tholen

de tohumdan direk olarak soğan yetiştirilmektedir. (2.335 ha. Zeeland'a bunun 967 ha. Süd Beveland ve 415 ha. Tholen de). **Gelderland** ili (Huis-sen ve Bobnelerwaard); **Drenthe** ili (yeni seracılık merkezi Emmen), **Groningen** ili (Sahile yakın Noord - Groningen) mıntıkalarında Brüksel lâhanası, baş salata ve ıspanak yetiştirilmektedir. **Limburg**, **Geldern** ve Nordbrabant'ta şampiyon mantarı yetiştirilmektedir.

BELÇİKA / LÜKSEMBURG

Belçika da Hollanda gibi elverişli sebzecilik sahalarına sahiptir. İklima mutedil, yağışlar bol ve aylara göre dağılışı iyidir. Verimli sulak araziler yanında çeşitli toprak tipleri de mevcuttur. Hollanda'nın oldukça düz arazisine karşılık Belçika engebeli bir durum arz etmektedir.

Belçika sebzeciliğinin ağırlık noktasını **Mecheln - Löwen - Brüksel** dolayları teşkil etmektedir. Bu üçgen içerisinde önemli zikori yetiştirme merkezleri vardır. Esasen bu bölgeye Zikori üçgeni denilmektedir. Doğuda kuşkonmaz ekim sahaları **Haacht - Werchter - Aarschot**'a kadar uzanır. **Mecheln ve Antwerpen** arasında önemli turfanda bölgeleri gelişmiştir. Bundan başka Mecheln Belçika'nın turfanda karnabahar merkezidir. Antwerpen bölgesi ise kuşkonmaz ile meşhurdur. Zikori üçgeninin güneyinde, **Hoeylaart**'ta seralar mevcuttur. 33.000 sera içerisinde ana mahsul olarak sofralık üzümler yetiştirilmekle beraber turfanda sebzecilik de yapılmaktadır. Diğer sebze turfandacılık bölgeleri Brabant'ın batı sınırında **Rummen**'de ve bilhassa **Batı Flander'deki Roeselere** mıntıkalarıdır. **Doğu Flander'de Gent ve Aalst (Alost)** arasında da zikori ziraatı yapılmaktadır. **Brabant ve Flander** de bilhassa geç karnabahar istihsal edilir; ayrıca buraları domates, bezelye, soğan, havuç ve karakök yetiştirir. **Limburg** mıntıkasında şampiyon üretilmektedir.

Lüksemburg sebzeciliği önemli bir özellik taşımamaktadır.

F R A N S A

Fransa Loire vadisi ile iki iklim adacağına ayrılmıştır. Güney iklimi Akdenizin tesiri altındadır. Kuzey ise nisbeten arızalıdır. En uygun iklim şartları Akdeniz de **Côte d'Azur** ve Atlantik'te **Finistere** mıntıkalarında hüküm sürmektedir. Sebzecilik sahil bölgelerinde ve vadilerde toplanmıştır. Buraları sebzecilik bakımından önemli rol oynar.

Fransız sebzeciliğinin beşiği olarak **Pariser Becken** (İsle de France) gösterilebilir. Burada kuşkonmaz, zikori, ıspanak, domates, şampiyon

ve su teresi yetiştirilmektedir. **Cotentin** yarımadasında **Cherbourg** ve **Bretagne** mıntıkları da sebzeçilik bakımından önemlidir. **Bretagne**'de tipik bir deniz iklimiyle **Finistere**, **St. Pol de Léon** ve **Koscoff** dolaylarında önemli miktarda karnabahar yetiştirilmektedir. Fransa'nın karnabahar ihracatının büyük bir kısmı bu bölgeden çıkmaktadır. Buralarda ayrıca enginar, soğan ve erkenci lâhanalar yetiştirilmektedir. **Finistere**'in güney sahillerinde büyük mikyasta bezelye ve fasulya ekilmektedir. **Saint Malo** karnabahar yetiştiren ikinci bir bölgedir. **Cotterbourg** havuç bölgesidir. **Loire** vadisinden erkenci sebzelerle kökleri yenen sebzeler gelir. **Nantes** havuç ve kerevizleriyle meşhurdur. Sebzeçilik bölgeleri **Luvarın** yukarısından **Angers**, **Chinon** ve **Tours** üzerinden **Orléans'a** kadar uzanır. **Loir - et Cher** 6.500 ha. lık kuşkonmaz sahasına maliktir. **Garonne vadisi** sebzeçilik için son zamanlara kadar trafik coğrafyası yüzünden uygun bir mevki değildi. Son zamanlarda burası da domates yetiştiren bölge olarak önem kazanmıştır. Bu bölgedeki önemli sebzeçilik merkezleri **Marmande**, **Agen**, **Villeneuve - sur - Lot** ve **Montauban'dır**. Akdeniz bölgesinde **Perpignan** dolaylarında **Roussillon'da** da önemli sebze sahalrı mevcuttur. Sulama imkânları dolayısıyla bu bölgenin istihsali son zamanlarda oldukça artmıştır. (Meşhur **Trokedaro** ve **Eskarol** başsala-taları, maydanoz, karnabahar, domates, enginar, fasulya). Önemli sebze merkezlerine **Provence** bölgesinde **Vaucluse**, **Gard** ve **Bouches - du - Rhône** ve **Hyères** adaları ilâve edilebilir. (Karnabahar, enginar, domates, kuşkonmaz, ıspanak, kavun, havuç, fasulya, pırasa, biber ve maydonoz). **Lyon** bölgesi de domates ve ıspanak yetiştiriciliğinde önemli yer almaktadır.

İ T A L Y A

İtalya tipik Akdeniz iklimiyle Avrupanın klasik bir bağbahçe memleketi haline gelmiş durumdadır. Arazinin dağlık oluşu büyük mikyasta ziraat yapılmamasına sebep olmaktadır. Bu durum da bağ - bahçe kültürünün gelişmesine yardım etmiştir. Müsait iklim şartları dolayısıyla sebzeçilik hemen tamamen açıkta yapılmaktadır. Sadece son zamanlarda büyük mikyasta seraların inşa edildiğini görmekteyiz. Toprak durumu da sebzeçiliğe müsaittir. Sebzeçiliği güney İtalya'da tahdit eden faktör sudur. Buralarda yetiştirme şartları kışın daha müsaittir. Zira İtalya kışın yağış olan memleketlerdendir. İhracat bölgesi olarak bu bölgeden yazın pek istifade edilmemektedir. Sam yeli de sebzeçiliğe elverişli bir durum yaratmamaktadır. Bu sebeplerden çok uygun sebze iklimine sahip olan İtalya'da su noksanlığı ve sam yeli dolayısıyla mahzurlar doğmaktadır.

Sebzecilik hemen hemen İtalya'nın her yerine dağılmıştır. Kuzey İtalya'da **Liguriyen Bölgesinde Riviera** eskiden beri kesif sebzecilik yapan bir yerdir. Burada seracılık oldukça ilerlemiştir. Buranın esas istihsalı domates olup açıkta ve serada olmak üzere bütün sene üretilir. Salatanın da durumu aynıdır. Enginarlar daha ziyade yaşlı meyve ağaçları arasında yetiştirilmektedir. Ispanak da bol miktarda yetiştirilmektedir. **Venetien bölgesinde Verona'da** fasulya, bezelye, karnabahar ve ıspanak; **Po deltasında Adria Chioggia** da da hıyar yetiştirilmektedir. **Emilia Romagna bölgesinde Parma-Piacenza'da** açıkta sanayi domatesleri yetiştirilmektedir. **İmola'da** da ihracat maksadiyle yetiştiricilik yapılmaktadır. **Parma** soğanlarıyla meşhurdur. **Cesena** fasulyaları ve **Rovigo** sarmisakları da tanınmıştır. Karnabahar ihraç eden bölge **Toskana bölgesinde Pisa'dır**. Bu bölgede domates, baş salata, hindiba ve ıspanak da önemli miktarda yetiştirilmektedir. Buralarda domates pek az olarak seralarda yetiştirilmektedir. **Marken bölgesinde Fano ve Jesi** de mühim miktarda karnabahar yetiştiriciliği yapılmaktadır. **Marken bölgesinde** ayrıca yüksek kaliteli domatesler baş salata, hindiba ve razıyane üretilir. **Roma bölgesinde** yapılan sebzecilik mühim olmakla beraber sadece mahalli tüketimi karşılamaktır. **Napoli** havalisinde ihracat sebzeciliği ilerlemiştir. En önemli sebzeler domates, karnabahar, enginar, fasulya ve baş salata, hindiba, soğan ayriyeten bezelye, havuç, hıyar sarmısak ve maydonozdur. **Kalabrien'de** Tpoepa soğanları zikredilebilir. **Apulien** mıntıklarında yine domates, bezelye, havuç, hıyar (**Polignano**), baş salata (**Bigceg-lige**), hindiba ve enginar sayılabilir. **Sicilya** adasında domates ön plânda gelmektedir. Bunun yanında turfanda yetiştirilen fasulya, bezelye, baş salata (**Milazzo**), sarmısak, enginar ve biber mühim rol oynamaktadır. **Sardenya** adasının güneyinde de son zamanlarda seralar kurulmaya başlanmıştır.

İSPANYA VE PORTEKİZ

İspanya sebze sahaları 180.000 ha olarak tahmin edilmiştir. Saha itibariyle en önemli sebze kavundur. Bunu domates, soğan ve lahana takip etmektedir. İkinci derecede karnabahar, baş salata ve biber gelmektedir. **Valencia ve Alicante** Processing maksadiyle büyük meyveli domates yetiştiriciliği de yapılmaktadır. Soğan hemen İspanyanın her yerinde yetiştirilmekle beraber **Valencia** bölgesinde bol miktarda üretilmektedir. Lahana ve karnabaharcılık deniz iklimine sahip olan batı ve kuzey batıdaki **La Coruna v.s.** gibi sahil illerinde yapılmaktadır. Trokedara baş salatası **Barcelona'dan** gelir. Burası karnabahar da yetiştirir. Kanar-

ya adaları domatesciliği önemli bir yer işgal eder. Burada yetiştirilen küçük meyveli domateslerden yıllık 140.000 ton ihraç edilmektedir.

PORTEKİZ'in sebze sahaları Atlantik sahillerindedir. Asıl sebze merkezi Güney Portekiz sahillerinde 15.000 hektarla Algerve'dir. Yetiştirilen başlıca sebzeler lâhana, domates, havuç fasulya, bezelye, salatalıktır. Düne kadar yalnız iç pazar istekleri için sebze yetiştirilmekte idi. Portekizin iklim özellikleri müsait olduğundan yakın gelecekte bu memleketin de sebze ihracatçısı olması beklenebilir.

KUZEY AFRIKA MEMLEKETLERİ

Fas ve Cezayir ilk turfanda sebze yetiştiren memleketlerdir. Sebzeçilik sahilde yapılmaktadır. Domates bol miktarda istihsal edilir. Bu uluslar ayrıca havuç, enginar, fasulya, bezelye ve soğan yetiştirmektedirler.

MISIR Soğan yetiştiriciliği ile tanınmıştır. Mısır soğanları tat, lezzet ve dayanıklılıklarıyla tanınmıştır. İntensif soğan yetiştiriciliği **yukarı Nil** ve adalarında yapılmaktadır. Mısır senelik soğan istihsalı 300.000 ton olup bunun yarısı ihraç edilmektedir. Son zamanlarda turfanda sebze yetiştiriciliğine de başlanmıştır. Assuan barajının inşası sebzeçilik bakımından büyük ümitler vermektedir.

İ S R A İ L

İklim müsait olduğundan İsrail'de sebzelerin hepsi bütün sene turanda olarak yetiştirilebilirler. Suyun azlığı tahdit edici faktördür. **Jordan** vadisinde cam tesisler yapmadan kış boyunca domates, biber, patlıcan yetiştirilebilmektedir. **Tel Aviv'in** kuzeyinde çöl bölgesinde **Scharon** düzlüğünde salatalık, havuç ve soğan yetiştirilmektedir. Sula ma projeleri gerçekleştikten sonra İsrail önemli miktarda sebze ihraç edebilir.

GÜNEY AVRUPA MEMLEKETLERİ

BULGARİSTAN, Balkanların Hollandası diye anılmaktadır. Harp oncesine nazaran sebze sahaları oldukça genişlemiştir. (1961 de 92.700 hektar). Yalnız bu saha içerisinde patates de yer almıştır. Bulgaristan'da sıcak su kaynaklarını kullanmak suretiyle seracılık da yapılmaktadır. En önemli ihraç sebzesi domatesdir. 1960 da 478.000 ton domates üretil-

miştir. Bu domateslerin çoğu orta Bulgaristan'da **Plovdiv** civarlarından gelmektedir. **Stra Zagora** bölgesinde salatalık yetiştiriciliği ilerlemiştir. Yetiştirilen diğer sebzeler bezelye, fasulya, soğan, sarımsak, turpanda lâhana ve enginar'dır. Son zamanlardaki ihracat 200.000 tonu geçmektedir.

ROMANYA'nın 1961 deki sebze sahası 180.000 ha dır. Sebzeçilik bilhassa nehir vadilerinde alüvyon topraklar üzerinde yapılmaktadır. Önemli sebzeçilik merkezleri **Bukarest, Grossvardein, Arad, Temeschburg, Craiöra, Bazau, Galati ve Jassy** dolaylarıdır. Gittikçe artan ihraç sebzelerinin başında domates, salatalık, fasulya gelmektedir.

YUGOSLAVYA'da da göze çarpan bir sebzeçilik faaliyeti mevcuttur. Ön plânda kabak yetiştirilmektedir. Kabakçılık **Kraatien** ve **Eski Sırbistan**'da yapılmaktadır. Eski Sırbistan Kroatienden ileri olup domates, biber, soğan ve sarımsak yetiştirmektedir.

Kavun ziraati eski Sırbistandan başka Mekadonya'da yapılmaktadır. Vovvodina bölgesi Processing maksadıyla biber yetiştirmektedir.

MACARİSTAN Eskiden beri sebze üreten memleket olarak tanınmıştır. En mühim sebzeler domates, biber, soğan, sarımsak, hıyar, kavun ve son zamanlarda kuşkonmazdır. Sebzeçilik Orta ve Güney Macaristan'da yapılmaktadır. Domates yetiştiren şehirler **Budapeşte, Keskemet, Hatvan ve Kaposvar**'dır. **Teiss, Maros ve Körös** nehirleri dolaylarında meşhur **Makoer** soğanları yetiştirilmektedir.

ÇEKOSLAVAKYA'da sebze ekim sahası 40.000 hektardır. Bunun 400 hektarı cam altındadır. Mühim yetiştirme sahası **Elbe** nehri kenarlarında **Leitmeritz**'den **Königstratz**'e kadar uzanır. **Prag, Budweis, Brünn, Olmütz, Pressburg ve Kaschau** şehirlerinde de önemli sebzeçilik yapılmaktadır. Yetiştirilen mühim sebzeler karnabahar, lâhana türleri, soğan, salatalık (Znaim), biber ve kavundur.

POLONYA'da da gelecekte genişlemeye müsait sebzeçilik yapılmaktadır. 1955 istihali 2,5 milyon ton olarak bildirilmektedir. Polonya'daki **Schlesien** mühim sebze bölgesidir. **Wolska** soğanları piyasada çok tutulmaktadır.

SONUÇLAR

500.000 hektarlık sebzeçilik sahasıyla Türkiye'miz bir çok sebze ihraç eden memleketlerden daha fazla sebze yetiştirme sahalarına sahiptir.

İklim bakımından Ege ve Akdeniz Bölgelerimiz İtalya, Fransa, İspanya gibi önemli ihraç memleketleri ile aynı paralelde bulunmaktadır.

Tüketim memleketlerine olan uzaklık bakımından Akdeniz Bölge-

lerimiz İtalya'ya nazaran mahzurlu bir durum arzetmekte ise de İsrail ve Mısır'a göre avantajlı durumlara sahiptir.

Diğer taraftan Marmara ve bilhassa Trakya Bölgemiz mesafe ve iklim bakımından Bulgaristan ve bazı diğer Balkan memleketlerinden farksız bir durum arzetmektedir.

Sulama imkânlarımız kifayetli olmakla beraber plânlı ve düzenli kullanmayı icab ettirmektedir.

Bu sebepler, yurdumuzun sadece hâlen mevcut sebzecilik sahalarını ıslah etmek ve daha intensif çalışmak suretiyle bir numaralı sebze ihraç memleketi olabileceğini göstermeğe kâfidir.

Ancak nakliye maksadiyle kullanılacak soğuk sistemli kamyonların mevcudiyeti şarttır. Bu sebepten bu ereği gerçekleştirecek endüstrinin tez elden faaliyete geçmesi icab etmektedir. Ayrıca dünyada tüketime tazeliğinden ziyade yaş konserve, derin dondurma, dehidration şekillerine doğru kaydığını düşünerek Processing faaliyetimizi arttırmamız gerekmektedir.

Ayrıca Trakya ve Marmara Bölgemizde seracılığı geliştirerek Bulgaristan ve diğer Balkan memleketleriyle rekabet etmemiz mümkün olmaktadır.

Güneyde Türk Riviyera'sı diye anılan Antalya'mızın da sadece turizm bakımından değil sebze ihracatı bakımından da rakiplerine üstün olabileceği muhakkaktır.

Doğu Akdeniz sahillerimizin de (Hatay, Adana, Mersin) İsrail ve Mısır gibi sebze ihraç eden memleketlere nazaran tüketim merkezlerine daha yakın oluşu avantajları da düşünülerek iyi bir ihraç bölgesi olması için hiç bir sebep yoktur.

SUMMARY

Almost all of the Mediterranean cost countries and France and Holland and Balkan countries are exporting vegetable products. Turkey's vegetable growing area is bigger than any of them with the exception of France.

Among these countries only Italy has advantages in transporting the products to the consumer countries, but has disadvantages with its climate and irrigation facilities, in Comparison to Turkey.

Turkey is closer than Israel and Egypt to the market countries. The

Marmara Region is similar to Bulgaria. So, no natural and market impedes for Turkey, for not becoming a vegetable exporting country, are present.

LİTERATÜR KAYNAKLARI

- 1 — BAADE, F. 1961, Der Verbrauch von Gemüse und Obst in Nordwesteuropa und seine Bedeutung für die Absatzmöglichkeiten der Mittelmeerländer, Kiel.
- 2 — DASSLER, E. 1957, Warenkunde für der Fruchthandel, Berlin ve Hamburg, s. 202 - 203.
- 3 — HOSSLIN, R. STEIB, T. MAPPE F. 1964, Gemüsebau Erzcugung und Absatz München s. 53 - 58
- 4 — ———, 1956 Parcys İllustriertes Gartenbau Lexicon, Berlin ve Hamburg s. 374.